

Гордієнко М.І.

**к.е.н., професор, завідувач кафедри
обліку і оподаткування**

Сумський національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7524-8893>

Hordienko M.I.

Doctor of Economics, professor,

head of the department accounting and taxation

Sumy National Agrarian University

ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7524-8893>

ОГЛЯД ЗМІН ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

OVERVIEW OF CHANGES TO THE TAX LEGISLATION OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF MARITAL STATUS

Анотація: У науковій статті обґрунтовано значення податків, не лише як джерела наповнення бюджетів, а як інструмента та дієвого важеля впливу на соціально-економічні процеси держави. При цьому свідоме використання податкових надходжень, направлене на досягнення цілей в рамках податкової політики. Податкова політика – це діяльність держави у сфері запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. З початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану в державі, економіка та державний бюджет України, поза всяким сумнівом опинилися в складному становищі.

Податкові надходження до державного бюджету з об'єктивних причин суттєво скоротились, це пов'язано перш за все, зі скороченням/припиненням економічної активності суб'єктів господарювання в Україні, в свою чергу видатки на ведення війни, значно зросли, і в першу чергу за рахунок коштів державного бюджету. За офіційними даними, до повномасштабного вторгнення, податкові надходження до бюджетів становили в середньому 85 відсотків дохідної частини, у 2022 році за оперативною інформацією уряду, даний показник знаходиться в межах 60 відсотків, що може стати критичним для виконання державою своїх функцій.

Податкова система, виступає проявом податкової політики держави. Процес реформування усіх сфер життєдіяльності в Україні, який проводиться протягом тривалого часу, викликав нагальну необхідність комплексного реформування податкової системи.

Досліджено модель податкової системи України, яка на наше переконання не є ідеальною на сьогодні, а для післявоєнного відновлення країни взагалі не підходить. Проаналізувавши надходження до Державного бюджету в 2022 році, доцільно відмітити, що серед платежів основні надходження були отримані державою за рахунок непрямих податків (зборів), близько 37 відсотків.

Найбільш суттєвих змін зазнав акцизний податок, зокрема тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, встановлюється нульова ставка акцизного податку на паливо-мастильні товари, а також звільняються від оподаткування підакцизні товари, як гуманітарна допомога для потреб оборони країни.

Вивчено та зроблено власні відповідні висновки, щодо законодавчих та нормативних актів, які направлені на адаптацію податкового

навантаження і податкових правил, трудових взаємовідносин до воєнних умов, з метою підтримки власного бізнесу та громадян в умовах війни.

Ключові слова: податкова політика, податкова система, податки, пільги, звільнення від оподаткування.

Abstract: The scientific article substantiates the importance of taxes, not only as a source of filling budgets, but as a tool and an effective lever of influence on the socio-economic processes of the state. At the same time, the deliberate use of tax revenues aimed at achieving goals within the framework of tax policy. Tax policy is the activity of the state in the field of introduction, legal regulation and organization of tax payments and tax payments to the centralized funds of the state's monetary resources.

With the beginning of a full-scale war and the introduction of martial law in the country, the economy and the state budget of Ukraine, without any doubt, found themselves in a difficult situation. Tax revenues to the state budget have significantly decreased for objective reasons, this is primarily due to the reduction/termination of economic activity of economic entities in Ukraine, in turn, expenditures on waging war have increased significantly, and primarily due to account of state budget funds. According to official data, before the full-scale invasion, tax revenues to the budgets amounted to an average of 85 percent of the revenue part, in 2022, according to operational information of the government, this indicator is within 60 percent, which may become critical for the state to fulfill its functions. The tax system is a manifestation of the tax policy of the state.

The process of reforming all spheres of life in Ukraine, which has been ongoing for a long time, has caused an urgent need for comprehensive reform of the tax system. We studied the model of the tax system of Ukraine, which, in our opinion, is not ideal today, and is not at all suitable for the post-war recovery of the country. Having analyzed the receipts to the State Budget in 2022, it is

appropriate to note that among the payments, the main receipts were received by the state at the expense of indirect taxes (fees), about 37 percent.

Excise tax has undergone the most significant changes, in particular, temporarily, for the period until the termination or cancellation of the state of war, state of emergency in the territory of Ukraine, the zero rate of excise tax on fuel and lubricant products is established, and excise goods are also exempted from taxation, as humanitarian aid for the needs of the country's defense .

We have studied and made our own relevant conclusions regarding legislative and regulatory acts, which are aimed at adapting the tax burden and tax rules, labor relations to wartime conditions, in order to support our own businesses and citizens in wartime conditions.

Keywords: tax policy, tax system, taxes, benefits, exemption from taxation.

Постановка проблеми. Досліджуючи історію розвитку податків, ми прийшли до висновку, що податки виступають не лише джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, а й інструментом та дієвим важелем впливу на соціально - економічні процеси які відбуваються в країні. Свідоме використання податкових надходжень, здійснюється для досягнення поставлених цілей в рамках податкової політики держави.

Податкова політика – це діяльність держави у сфері запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. З початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану в державі, економіка та державний бюджет України, поза всяким сумнівом опинилися в складному становищі. Війна – стала випробуванням не лише для влади, суверенітету країни, а й для вітчизняної економіки та громадян.

З об’єктивних причин податкові надходження державного бюджету, з одного боку, зумовлені скороченням/припиненням економічної активності

суб'єктів господарювання в Україні суттєво скоротились, а видатки на ведення війни, в першу чергу за рахунок коштів державного бюджету, з іншого боку, значно зросли. Тому на сьогодні стоїть надскладне запитання на всіх рівнях, за рахунок яких джерел та в який спосіб можна покрити дефіцит коштів, який потрібно фінансувати? Як відомо, проявом податкової політики, яка проводиться в державі та формується державними структурами, є податкова система. Тому спробуємо розібратися, що можна запропонувати конструктивного в податковій сфері, з метою скорочення дефіциту бюджету та фінансування першочергових витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом тривалого часу в Україні відбувається процес реформування усіх суспільних сфер, а податкова реформа стала найочікуванішою для бізнесу, та дискусійною темою в наукових колах, особливо чутливо це відбувається в умовах воєнного стану. Основною запорукою успіху податкової реформи є комплексний підхід, з цією точкою зору науковців погоджуються як експерти, так і народні депутати. Дослідженню визначених питань, присвячені роботи Андрущенка А.В. [1], Голованя Т.Г. [2], Заклекти-Берестовенко О.С. [5], Третьякової О.В. [11], Волкова Ю.О. [3], Іванова Ю.Б. [6], Швабія К. [10] та інших.

Поряд з цим, на сьогодні відсутній готовий рецепт щодо вирішення даного питання, що вимагає здійснення подальших наукових досліджень.

Метою статті є дослідження ролі, місця та впливу податкової політики на економічний стан держави з урахуванням сучасних реалій та виокремлення основних напрямків реформування податкової системи.

Виклад основного матеріалу. Головним джерелом доходів державного бюджету завжди були податкові надходження, вони складали в середньому більше 85 відсотків його дохідної частини. На сьогодні за оперативною інформацією представників урядових структур, цей показник

знаходиться на рівні близько 60%, разом з тим, якщо активна фаза війни продовжиться, то відповідно він може досягти критичної для держави точки.

Таким чином, говорячи про податки, то погляди учасників процесу кардинально розійшлися. Представники влади, відштовхуючись від наведених цифр, бажають збільшення податкового навантаження з метою наповнення бюджету, відновлення податкових перевірок, а бізнес-середовище, в свою чергу наводить аргументи, щодо неможливості підвищення податкового тиску.

По-перше, це на сьогодні, фактично нічого не дасть бюджету, поскільки відсутній достатній фіскальний потенціал для підвищення будь-яких податків.

По-друге, люба криза, це не лише загроза, а й можливості. В першу чергу, це стосується тіньового сектору економіки, який завжди був і залишається, головним безпековим порогом для української економіки. Тобто, підвищуючи податки, держава втрачає можливість вивести тіньовий сектор до офіційної економіки.

По-третє, податкове навантаження на бізнес-структури та громадян, й без того, суттєво зросло. Надання волонтерської допомоги, це свого роду, одна із форм оподаткування, точніше самооподаткування, тобто добровільний збір серйозних сум ресурсів для фінансування найбільш важливих суспільних потреб держави. При цьому, ми не враховуємо даний чинник при формуванні та реалізації податкової політики держави.

І наступне, за словами Президента України, пріоритетом особисто для нього та держави, є діяльність направлена на створення таких умов для життя, розвитку бізнесу та особистого розвитку людини, щоб усі українці які виїхали за межі країни, до війни та безпосередньо під час неї, повернулися додому. За неофіційними даними, окремі українці, які

мешкають за межами нашої держави, створюють таку додану вартість, яка перевищує за обсягами вітчизняний валовий внутрішній продукт [6].

Російське повномасштабне вторгнення в Україну спричинило найбільшу хвилю біженців з часів Другої світової війни. За повідомленням Управління верховного комісара ООН «... понад 7,9 млн. людей покинули країну, а ще 5,9 млн. громадян України є внутрішньо переміщеними особами..»

Достеменно доведено, що втрати людського і соціального капіталу є найбільшою загрозою для майбутнього країни, а не фізичні руйнування, навіть критично важливої інфраструктури держави. Національна ідея відродження України, відновлення економіки після перемоги має бути утвердження думки про те, що Україна – це країна можливостей для вільних, незалежних і талановитих громадян, незалежно від їх етнічного походження.

Таким чином, податкова реформа після завершення війни потрібна, оскільки діюча модель податкової системи України не є ідеальною та не відповідає потребам сталого розвитку, а для післявоєнного відновлення вона взагалі не підходить.

Бюджет 2022 року приймався, як реалістичний та збалансований, побудований на урядовому макропрогнозі та є логічним продовженням раніше прийнятої Бюджетної декларації на 2022-2024 роки і наближеним до практичної реалізації заявлених стратегічних пріоритетів держави.

Відповідно із Законом №1928-IX доходи державного бюджету на 2022 рік були затверджені в сумі 1 трлн. 323,9 млрд. гривень, видатки – в сумі 1 трлн. 499,4 млрд. гривень. Граничний обсяг дефіциту державного бюджету встановлено в розмірі 188,8 млрд. гривень або 3,5% внутрішнього валового продукту [3].

За оперативними даними Державної казначейської служби у 2022 році до загального фонду державного бюджету надійшло 1491,1 млрд. гривень.

Серед платежів, справляння яких контролюють податкові та митні органи, основні надходження були отримані державою, за рахунок:

- податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 253,0 млрд. грн.;
- податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів – 213,9 млрд. грн. (надійшло 298,5 млрд. грн., відшкодовано – 84,6 млрд. грн.);
- податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 148,4 млрд. грн.;
- податку на прибуток підприємств – 117,0 млрд. грн.;
- рентної плати за користування надрами – 81,0 млрд. грн.;
- акцизного податку – 78,9 млрд. грн.;
- ввізного та вивізного мита – 21,0 млрд. грн.

Крім того, до загального фонду державного бюджету надійшло протягом 2022 року міжнародної допомоги, у вигляді грантів, 480,6 млрд. грн. Надходження єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у 2022 році становили 425,3 млрд. грн.

За 2022 рік Державний бюджет було виконано з дефіцитом у сумі 911,1 млрд. грн., у тому числі загальний фонд – у сумі 909,5 млрд. грн., проти запланованого розписом загального фонду на 2022 рік дефіциту в сумі 1399,5 млрд. грн.

Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за 2022 рік склали 1261,1 млрд. грн. або 67,3% від запланованих.

Від розміщення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на фінансування державного бюджету залучено 666,9 млрд. грн., у тому числі, в іноземній валюті 103,9 млрд. грн. (2,1 млрд. доларів США та 980,6

млн. євро). При цьому за рахунок випуску військових ОВДП залучено 597,2 млрд. грн., у тому числі, шляхом придбання у власність Національним банком України – 400,0 млрд. грн.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України №1415 від 21.12.2022 року здійснено випуск ОВДП у розмірі 30,0 млрд. грн., для збільшення статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Українська фінансова житлова компанія» [2].

За рахунок зовнішніх джерел додатково залучено 564,2 млрд. грн., зокрема: 256,4 млрд. грн. (7,1 млрд. євро) позики ЄС у рамках нового пакету екстреної макрофінансової допомоги; 88,2 млрд. грн. – позика Міжнародного валютного фонду в рамках додаткового фінансування за програмою екстреної підтримки Rapid Financing Instrument (RFI), та інших міжнародних спонсорів.

За словами Прем'єр Міністра України Дениса Шмигала – «Битви виграють армії, а війни – економіки. Українська економіка адаптувалася до умов воєнного часу та готова до нових викликів».

За час війни, за його словами, було здійснено наступні заходи щодо підтримки вітчизняної економіки, зокрема:

- * зберегли керованість економічними та фінансовими процесами;
- * залучили 31,2 млрд. доларів підтримки від міжнародних партнерів, з них 45,0 відсотків – гранти;
- * дві третіх усіх бюджетних коштів – це внутрішній ресурс;
- * вдосконалили діючі та запустили нові програми підтримки бізнесу: пільгові кредити – «5-7-9%», гранти «Робота – 2,2 млрд. гривень, портфельні гарантії – 47,0 млрд. гривень;
- * скасували практично всі перевірки бізнесу, перевели на декларативний принцип більшість дозволів та ліцензій, встановили ставки єдиного податку на рівні 2%;

* релокували на безпечні території понад 700 підприємств, при цьому зберігши тисячі робочих місць;

* більше 80 млрд. гривень кредитних коштів надано аграрним підприємствам, що дозволило їм посіяти та зібрати понад 60 млн. тонн продукції;

* завдяки «зерновій ініціативі» експортували 15 млн. тонн агропродукції, а через дунайські порти – ще близько 10 млн. тонн.

Починаючи із 24 лютого 2022 року, одним із найважливіших завдань для держави, є питання: як зберегти та вести бізнес в умовах воєнного стану? Задля цього парламентом та урядом прийнято низку законодавчих та нормативних актів, щодо адаптування податкового навантаження і податкових правил, трудових взаємовідносин до воєнних умов, з метою допомогти суб'єктам господарювання вистояти в умовах війни.

Основні зміни можна згрупувати в наступні групи: - сплата податків, - трудові відносини, - евакуація бізнесу з районів ведення бойових дій.

Законом №2120-IX внесено зміни щодо процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків, зупинено на період воєнного стану перебіг податкових строків, зокрема строків давності [4]. Важливо, що пеня у відповідності зі статтею 129 Податкового Кодексу України (ПКУ) не нараховується, а нарахована – підлягає списанню, при умові що дане порушення є наслідком введення воєнного стану. Разом з цим, передбачається, що заподіяна шкода суб'єкту господарювання, як результат бездіяльності державного контролюючого органу, спричинена воєнним станом відшкодуванню не підлягає.

Тимчасово на період до припинення чи скасування воєнного, надзвичайного стану на території України документальні податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Акти (довідки) про результати документальних перевірок, зустрічних звірок,

заперечення до актів перевірок та податкові повідомлення-рішення не надсилаються (не вручаються). Виключенням, як передбачено Законом №2142- IX є фактичні перевірки та камеральні перевірки у зв'язку із бюджетним відшкодуванням податку на додану вартість,перевірками декларацій платників єдиного податку 4 групи [5].

Тимчасово, з 01 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, положення Розділу XIV ПКУ застосовуються з урахуванням наступного:

= фізичні особи-підприємці платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок. При цьому дозволено не заповнювати декларацію за період, в якому єдиний податок не сплачувався.

= платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи-підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, навіть ті які перебували на загальній системі оподаткування, у яких обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень, протягом календарного року. При цьому не застосовуються обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах.

= платниками єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, не можуть бути суб'єкти господарювання, які здійснюють: діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей; обмін іноземної валюти; виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів; видобуток і реалізацію корисних копалин; страхові брокери, банки, кредитні спілки, лізингові компанії, страхові компанії, інвестиційні фонди і компанії, тощо; фізичні та юридичні особи – нерезиденти.

= ставка єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлюється у розмірі 2 відсотки доходу.

= платники єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, визначені пунктом 9 Закону №2120-IX, звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість. При цьому, якщо суб'єкт господарювання був зареєстрований платником податку на додану вартість, то його реєстрація не анулюється, а призупиняється.

= податковим (звітним) періодом для таких платників податку, є квартал.

Не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування, при добровільній передачі чи/або примусовому відчуженню майна на користь Збройних Сил України або інших законних воєнізованих формувань чи державних органів влади.

Суттєвим нововведенням є порядок дій платника податків, у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупації. При цьому, платник податків зобов'язаний подати до податкової служби, у довільній формі звернення про знищення або неможливість вивезення первинних документів. Після цього платник податку, отримує імунітет від податкових перевірок, а показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву, через відсутність виправданих первинних документів. При цьому вступає в силу презумпція правомірності дій платника податків.

Суттєвих змін зазнав акцизний податок, зокрема тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, встановлюється нульова ставка акцизного податку на наступні товари (продукцію) згідно з УКТ ЗЕД: бензини моторні; важкі дистиляти (газойль); скраплений газ (пропан або суміш пропану з бутаном) та інші гази; бутан, ізобутан. Крім того, звільняються від

акцизного податку операції щодо фізичної передачі підакцизних товарів Збройним Силам України та іншим воєнізованим формуванням, як гуманітарна допомога чи в порядку примусового відчуження/вилучення для потреб оборони країни.

В частині інших податків, то законодавцем тимчасово звільнено від оподаткування, об'єкти розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, зокрема:

- від плати за землю (земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності) – (на період з 01 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан);

- від загального мінімального податкового зобов'язання з власників землі – (за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки);

- від екологічного податку, якщо стаціонарні джерела забруднення розташовані на таких територіях – (за 2022 податковий (звітний) рік);

- від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, визначається виключно Кабінетом Міністрів України.

Крім уже запроваджених податкових пільг та знижок для бізнес-структур, у Верховній Раді України зареєстровані законопроекти, які направлені на додаткову підтримку промисловості країни та українських бізнесменів на час дії воєнного стану. Зокрема пропонується додатково, до уже діючих послаблень податкового навантаження:

- * звільнити від сплати податку на додану вартість та мита імпорту обладнання для професійної (професійно-технічної та фахової перед

вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для підприємств, для забезпечення освітньої діяльності;

- * скасувати мито і податок на додану вартість для комплектуючих, які бізнес ввозить для власного виробництва;

- * запровадити пільги на ренту для компаній, які видобувають воду та залізну руду, яка перероблятиметься на території України;

- * продовжити до закінчення воєнного стану термін служби раніше зареєстрованих реєстраторів розрахункових операцій (РРО), час дії яких закінчився під час війни;

- * запровадити пільги для сплати єдиного податку платниками четвертої групи за земельні ділянки, що розташовані на територіях бойових дій та/або тимчасово окупованих територіях.

За словами голови Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данила Гетьманцева, запропоновані пільги зменшать надходження до державного бюджету, проте це є вимушеним кроком.

Висновки. Виходячи з національних інтересів суверенітету України, підтримки суб'єктів господарювання та громадян, державою на чолі з Президентом України робляться титанічні кроки щодо удосконалення податкової політики та зменшення податкового навантаження на платників. Визначну роль в даному процесі відводиться вітчизняним науковим установам та ученим в галузі податкових правовідносин.

Податкове українське законодавство, з початку повномасштабної війни, зазнало досить суттєвих змін і продовжуватиме змінюватись. Єдиний податок, який на сьогодні майже не зазнав змін – це податок на прибуток. Це викликано тим, що він здебільшого регулюється Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, ніж Податковим кодексом України.

Список літератури:

1. Андрущенко А.В. Дослідження функціонування та аналіз видатків Національної академії наук України. URL: https://lb.ua/blog/andriy_andruschenko/305566_doslidzhennya_funktsionuvannya.html.
2. Волкова Ю.А. Сучасні тенденції правового розвитку банківської системи країн центрально-східної Європи Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики. 2018. № 3. С. 46–53
3. Головань Т.В. Податкова політика в умовах воєнного стану. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8819/1>.
4. Деякі питання випуску облігацій внутрішньої державної позики з подальшим придбанням акцій додаткової емісії приватного акціонерного товариства «Українська фінансова житлова компанія у 2022 році: постанова Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2022 року №1415. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-vypusku-oblihotsii-vnutrishnoi-derzhavnoi-pozyky-i211222-1415>.
5. Заклекта-Берестовська О. Превентивні заходи недопущення виникнення та зростання обсягів податкового боргу в Україні. / Олена Заклекта-Берестовська, Володимир Угрін. // Світ фінансів. 2016. Вип. 2(47). С. 100-112.
6. Іванов Ю. Б. Методичний підхід до ідентифікації проблем функціонування територіальних громад в умовах нестабільності. / Ю. Б. Іванов, О. Ю. Іванова, В. І. Лаптев // Проблеми економіки. 2022. № 1 (51). С. 51-58.
7. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02 грудня 2021 року №1928-ІХ (у редакції Закону №2700-ІХ від 19 листопада 2022 року). / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2120-IX. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 року №2142-IX. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>.

10. Швабій К. Податки під час війни та після. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/517086_podatki_pid_chas_viyni_pislya.html.

11. Kharabara V., Greshko R., Tretyakova O. Current state and directions of development of bank lending to small and medium business in Ukraine. International Journal of Innovative Technologies in Economy. Poland. 2022. Pp.1-5. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032022/7789.

References:

1. Andrushchenko A.V. Doslidzhennia funktsionuvannia ta analiz vydatkiv Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. URL: https://lb.ua/blog/andriy_andruschenko/305566_doslidzhennya_funktsionuvannya.html.

2. Volkova Yu.A. Suchasni tendentsii pravovoho rozvytku bankivskoi systemy krain tsentralno-skhidnoi Yevropy Finansovo-kredytna diialnist : problemy teorii ta praktyky. 2018. № 3. S. 46–53.

3. Holovan T.V. Podatkova polityka v umovakh voiennoho stanu. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8819/1>.

4. Deiaki pytannia vypusku oblihotsii vnutrishnoi derzhavnoi pozyky z podalshym prydbanniam aksii dodatkovoi emisii pryvatnoho aktsionernoho

товарystva «Ukrainska finansova zhytlova kompaniia u 2022 rotsi: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 hrudnia 2022 roku №1415. / Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-vypusku-oblihatsii-vnutrishnoi-derzhavnoi-pozyky-i211222-1415>. [in Ukrainian].

5. Zaklekta-Berestovska O. Preventyvni zakhody nedopushchennia vynyknennia ta zrostannia obsiahiv podatkovoho borhu v Ukraini. / Olena Zaklekta-Berestovska, Volodymyr Uhrin. // Svit finansiv. 2016. Vyp. 2(47). S. 100-112.

6. Ivanov Yu. B. Metodychnyi pidkhid do identyfikatsii problem funktsionuvannia terytorialnykh hromad v umovakh nestabilnosti. / Yu. B. Ivanov, O. Yu. Ivanova, V. I. Laptiev // Problemy ekonomiky. 2022. № 1 (51). S. 51-58.

7. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2022 rik: Zakon Ukrainy vid 02 hrudnia 2021 roku №1928-IX (u redaktsii Zakonu №2700-IX vid 19 lystopada 2022 roku). / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>. [in Ukrainian].

8. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15 bereznia 2022 roku №2120-IX. / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. [in Ukrainian].

9. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia zakonodavstva na period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 2022 roku №2142-IX. / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. [in Ukrainian].

10. Shvabii K. Podatky pid chas viiny ta pislia. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/517086_podatki_pid_chas_viyeni_pislya.html.

11. Kharabara V., Greshko R., Tretyakova O. Current state and directions of development of bank lending to small and medium business in Ukraine. International Journal of Innovative Technologies in Economy. Polandiu. 2022. Pp.1-5. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032022/7789.